

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
AGRÁRPOLITIKA**

Időszak:

2013. március

Dátum:

2013. április 19.

SZÁZADVÉG
ALQJITVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMETIKAI ÉS TANULÁSI ÉS SZAKPOLITIKAI KUTATÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1, Monitoring	2
1.1 Élelmiszer fogyasztói árváltozása	2
1.2 Agrár-külkereskedelmünk 2013. januári összefoglalója	3
1.3 A nyers tej piaci helyzete	5
1.4 Az EU mezőgazdaságának változása	7
1.5 Belvíz helyzet	9
2. Elemzés	10
2.1 A mezőgazdaság ágazat pénzügyi elemzése	10
2.2 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló	13
2.3 Agrárvállalkozások vezetőinek generációváltása	15
2.4 Agrár vonatkozású közvélemény kutatások eredményeinek bemutatása	20

Vezetői összefoglaló

2012. márciusban az élelmiszerárak növekedési ütemének mérséklődése tovább folytatódott. A korábbi hónapok magasabb értékei után márciusban 3,4 százalékos volt az áremelkedés éves rátája. Ennek egyik legfőbb oka, hogy az év első három hónapjában a termelői árak mérsékelt növekedése jellemezte a piacot. A várhatóan kedvező terméseredmények és kedvező időjárás esetén az élelmiszer árnövekedés a következő hónapokban 3 százalék körül stabilizálódhat. Az érintett területek teljes szántóterülethez viszonyított mérsékelt aránya miatt a belvízproblémák a fogyasztói árak alakulását várhatóan nem befolyásolják érdemben.

A vizsgált időszakban közzétett KSH adatok alapján agrár külkereskedelmünk januári exportértéke 8,4 százalékkal, az importé 9,4 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi értéket; külkereskedelmi mérleg aktívuma 258,4 millió eurót tett ki. A húskészítmények importja közel 30 százalékkal, míg az olajmag és olajtartalmú készítmények importja 100 százalékkal nőtt.

A hazai tejtermelés az unióhoz történt csatlakozásunk óta folyamatosan csökken, éves termelésünk 1,5 millió liter, mely az Európai Unió termelésének csupán 1 százaléka. A csatlakozásunk óta a magyar tej export azonban nő. Az EU-s tejkvóta rendszer 2015-ös kivezetése következtében az elmúlt években – önköltségi ár felett – stabilizálódott termelői ár azonban várhatóan hosszú távon nem lesz tartható, erős kínálati bővülés és árverseny várható.

A mezőgazdaság ágazat 2011-es eredményének pénzügyi elemzése alapján elmondható, hogy a csökkenő számú mezőgazdasági vállalkozás üzemi tevékenységének eredménye az előző évhez képest jelentősen nőtt. A beruházási és fejlesztési hitelek nagyságrendje nominálisan az EU-s csatlakozás óta nem változott. A mezőgazdasági vállalkozások, elsősorban az egyéni gazdálkodók beruházási hajlandósága csökken. A tőkehiányos mezőgazdasági vállalkozások a napi működéséhez a rövid lejáratú hitelezés és forgóeszköz finanszírozás jelenti a forrás-alapot, melyben a Magyar Fejlesztési Bank jelentős szerepet vállal.

A 2014-2020-as tervezés terén a tárcák közti koordináció további ösztönzése szükséges, mert az egyes tárcák által tervezett operatív programok közötti együttműködést megalapozó közösségi szinten irányított helyi fejlesztések területén a tárcaközi együttműködés mérsékelt előrehaladást mutat.

A Századvég Konzorcium közvélemény kutatása szerint a lakosság több mint 60 százaléka megbízik az élelmiszerek biztonságában, illetve 73 százalékuk jó minőségűnek ítélte a Magyarországon megvásárolható élelmiszereket.

1, Monitoring

1.1 Élelmiszer fogyasztói árváltozása

A KSH árpilis 11.-i tájékoztatója¹ alapján 2012. márciusában az előző év azonos időszakhoz viszonyítva az infláció mértéke 2,2 százalékot tett ki, míg februárhoz viszonyítva 0,3 százalékkal növekedtek a fogyasztói árak. **Az élelmiszerárak növekedési ütemének mérséklődése is tovább folytatódott**, a decemberi 7,0 százalék, a januári 5,8 százalék és a februári 4,1 százalék után **márciusban 3,4 százalékos volt az áremelkedés éves rátája**. Utoljára 2010. júliusában volt ennél kisebb (2,8 százalék) az élelmiszer fogyasztói árak növekedési üteme. Kedvező továbbá, hogy az élelmiszerárak csupán 0,1 százalékos emelkedéséről lehet beszámolni az előző hónaphoz képest.

Márciusban jelentősen nőtt a liszt, a burgonya, a friss zöldség és gyümölcs, a sertéssziradék, a száraztészta, valamint az étolaj ára. Azonban árcsökkenés következett be a tojás, a cukor, a sertéshús, a marhahús, a szalámi és a tej árában.

Az élelmiszerek fogyasztói árának mérsékelt ütemű növekedése több tényező is magyarázható, az egyik és talán legfontosabb, hogy **az év első három hónapjában a termelői árak mérsékelt növekedése jellemezte a piacot**. A tavalyi csapadékhiányos időjárás hatásai miatt kialakult magas mezőgazdasági alapanyagárak csak mérsékeltén gyűrűztek be a feldolgozatlan élelmiszerek fogyasztói áraiba, ami a visszafogott belső kereslettel áll összefüggésben. Ennek megfelelően a mérséklődő lakossági kereslet a kereskedők árképzési döntésiét is befolyásolta.

Az fogyasztói árak mérsékelt emelkedésénél nem szabad szem elől téveszteni, hogy a 2012-es drasztikus áremelkedésben megjelent az általános forgalmi adó (ÁFA) 2 százalékponttal történő emelésének adóhatása, mely a 2013-as évben már nem jelent árnövelő tényezőt.

Szakértők szerint - amennyiben az időjárás hozzájárul - **a következő hónapokban mérsékelt fogyasztói árnövekedéssel lehet számolni, amely 3 százalék körüli értékkel elfogadhatónak tekinthető**. Ezt megerősítik a kedvező terméskilátások is. Az idei évi hazai és világpiaci termés várakozásai kedvezően hatnak a termelői árakra, mely így hatással van az élelmiszerek fogyasztói áraira.

Az **Nemzetközi Gabonaszövetség** (International Grains Council - IGC) február végi világpiaci kitekintésében² globálisan 682 millió tonna termést **prognosztizál**, ami **4 százalékos emelkedést jelent a 2012/2013. évi szezon kibocsátásához képest**. Az IGC a 2012/2013. gazdasági évre vonatkozóan a kukorica globális vetésterületének 0,6 százalékos bővülését

¹ Gyorstájékoztató a KSH legfrissebb adataiból, 2013. április 11., www.ksh.hu

² www.igc.int Grain Market Report – március 21.

becsli, így 172,5 millió hektáron kerülhet kukorica-vetőmag a talajba. A pozitív várakozásoknak megfelelően alakulnak a hazai termelői árak is.

Az AKI által fenntartott PÁIR adatbázisa³, alapján a hazai termelői árakban is visszatükröződik a márciusi mérsékelt növekedés, mely a kedvező világpiaci kilátásoknak, valamint a hazai vetésterületek jó állapotának köszönhető. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) felmérése⁴ alapján az elvetett gabona 60 százaléka jó minősítést kapott. **Az alapanyagok árát az egy évvel korábbi árakhoz viszonyítva jelentős növekedésről számolhatunk be**, pl. a búza termelői ára 18 százalékkal, a kukorica termelői ára 21 százalékkal magasabb. **Egy hónapot vizsgálva azonban a termelői árak stagnálását, néhol csökkenését lehet megfigyelni.** A búza termelői ára márciusban 64,3 ezer Ft/tonna volt, mely 4 százalékos csökkenés az előző hónaphoz képest. Csökkent a kukorica ára is, márciusban 59,5 ezer Ft-ért 5 százalékkal kevesebért lehetett megvenni tonnáját. A húsipari alapanyagok, vágócsirke, vágópulyka, és a hazai sertésből származó vágósertés ára 1-2 százalékkal volt magasabb, mint előző hónapban⁵.

A zöldség gyümölcsök ára is mérséklődött februárhoz viszonyítva, jelentősen 10 százalékkal csökkent az alma ára, közel 10 százalékot esett továbbá a zöldségek közül, a sárgarépa, a petrezselyem, a zeller, a cékla, a kelkáposzta ára is. A mérsékelt növekedést, bizonyos esetekben a csökkenést alapvetően szezonális hatások befolyásolják. Jelentősen nőtt ellenben a paprika, sütőtök, valamint a fokhagyma termelői ára. Egy évet vizsgálva, a legnagyobb áremelkedést a burgonya érte el, hiszen márciusban 73 százalékkal magasabb, 170 Ft/kg volt a termelői ára. Az előző év azonos időszakához viszonyítva azonban csökkent a paprika, a kelkáposzta, a vöröshagyma termelői ára is.

1.2 Agrár-külkereskedelmünk 2013. januári összefoglalója⁶

2013. januárban az agrárgazdasági termékek kivitelének értéke 632,6 millió euró volt, behozatalának értéke pedig 374,2 millió eurót tett ki. Az export értéke 8,4 százalékkal, az importé 9,4 százalékkal haladta meg a 2012. januári értéket. A külkereskedelmi mérleg aktívuma 258,4 millió eurót tett ki, mely 16,7 millió euróval magasabb, mint a bázisidőszakban. Megállapítható, hogy míg a nemzetgazdasági export-importból a mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek csupán 6-10 százalékot tettek ki ez év januárjában, addig az egész **nemzetgazdasági külkereskedelmi egyenleg 81,7 százaléka az**

³ <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/>

⁴ Nébih márciusi jelentése – nincs nyilvános összefoglaló az Őszi vetések állapotminősítéséről és a tavasz vetések jelenlegi állapotáról

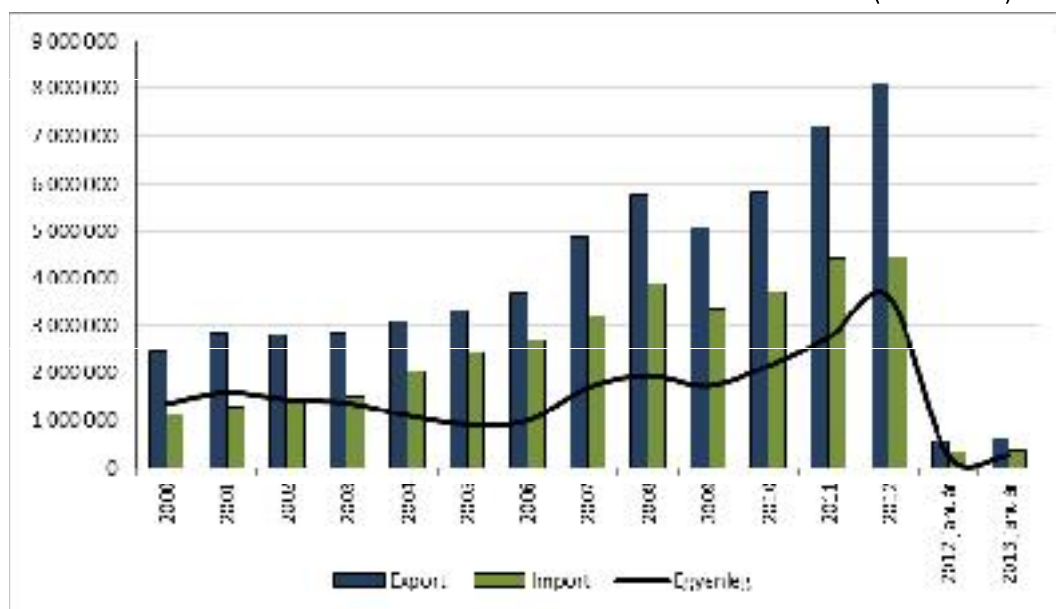
⁵ <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/>

⁶ www.ksh.hu Az adatok a külkereskedelmi termékforgalom vámtarifa áruosztályai szerinti bontásban vannak bemutatva, a januári adatok a legfrissebbek, melyet a KSH március 29.-én jelentetett meg a honlapján.

agrártermékek külkereskedelmi forgalmából adódott, jelezvén a mezőgazdaság külkereskedelmi jelentőségét.

A négy mezőgazdasági áruosztályon⁷ (az élő állatok és állati termékek, a növényi termékek, a zsír, az olaj és viasz termékek, valamint az élelmiszerkészítmények, ital és dohány termékek), belül a legjelentősebb növekedést az élelmiszerkészítmények, ital, dohány termékek, valamint az élő állat és állati termékek exportja érte el. Az árufőcsoportokon belül az élő állat (61,4 százalékkal) és olajos mag és olajtartalmú készítmény (46,8 százalékkal) kivitele emelkedett a legjelentősebben. Növekedni tudott továbbá az állati takarmány kivitelünk 38 százalékkal. A tavalyi aszály, illetve a 2013 első félévében bekövetkező jelentős exportgyengülés még mérsékelten érezteti hatását, azonban az látszik, hogy már januárban csökkent a gabonafélék kivitele. Januárban 29 százalékkal kevesebb gabonát exportáltunk, mint tavaly ilyenkor.

1. ÁBRA: AGRÁR-KÜLKERESKEDELMÜNK EXPORT-IMPORT VÁLTOZÁSA (EZER EURO)

Forrás: KSH

Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek importja 374,2 millió euró volt ez év januárjában, mely az **egy évvel korábbi adatokhoz képest 9,4 százalékos emelkedés**. Ez a behozatal a nemzetgazdasági import 6 százalékát tette ki. A behozatalon belül az élő állat és állati termékek behozatala produkálta a legnagyobb növekedést, így **29 százalékkal több**: 99 millió eurónak megfelelő mennyiségű, esősorban **húskészítmény érkezett** az országba. Az hús és húskészítmény behozatal jelentősen 18 százalékkal csökkentette az termékkör egyenlegét, mely így januárban alig haladta meg a 30 millió eurót. A behozatalban **kiugró növekedést** tudott elérni az **olajmag és olajtartalmú készítmény behozatala** is, a 15 millió eurós árbevétel, **az előző évi érték kétszerese**. Ez az exportárbevétel nagyság azonban

⁷ Négy mezőgazdasági áruosztály van, mely 24 árufőcsoportot foglal magába.

messze elmaradt az export teljesítménytől, melynek értéke 2013. januárban 74,7 millió euró volt.

1.3 A nyers tej piaci helyzete

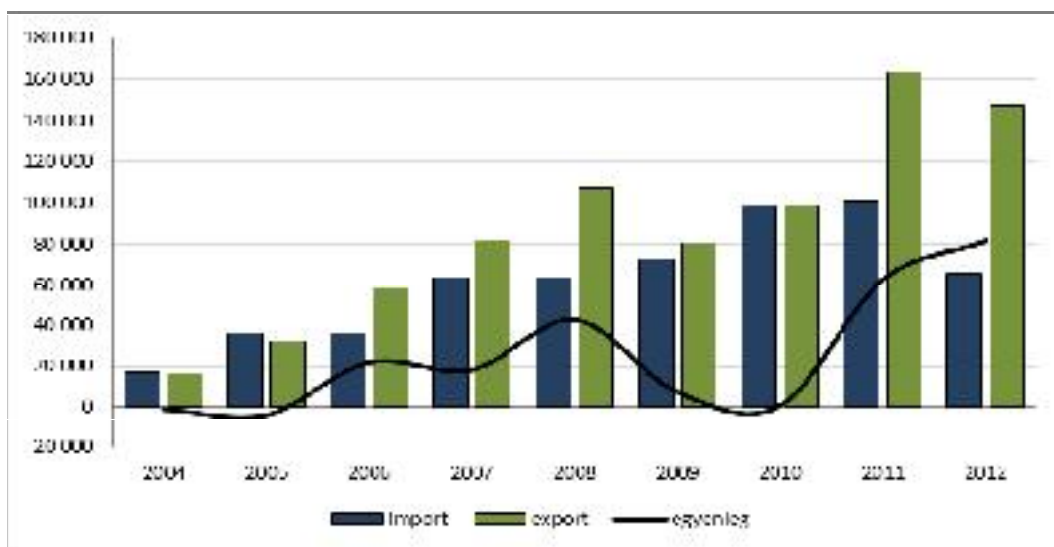
A hazai agrárágazatban betöltött jelentős szerepe miatt indokolt a tejágazat közelmúltjának áttekintése. Elmondható, hogy az elmúlt években számos alaklommal kerültek nehéz helyzetbe a magyar tejipari szereplők. A termelőknek hol piaci problémákkal, hol állategészségügyi nehézségekkel kellett szembenézniük. A tej feldolgozási árában jelentős hullámváltozás volt tapasztalható: 2007-ben a magas termelői árak miatt eltűntek a tejtermékek a boltokból, mert a termelők elsősorban külföldre értékesítettek. Míg 2009-ben jelentős árcsökkenés volt tapasztalható, egy év alatt a nyers tej termelői ára 80 Ft/kg-ról 25 százalékkal csökkenve, éppen hogy elérte a 60 Ft/kg-ot⁸. Az áringadozásért alapvetően a tejkvóta rendszer évente 1 százalékkal történő emelése a felelős, mely a termelés mennyiségének növekedését eredményezi. Jelentős túlermelés van több európai országban, így Hollandiában, Németországban, Lengyelországban, Belgiumban.

A hazai tejtermelés az unióhoz történt csatlakozásunk óta folyamatosan csökken, éves termelésünk mindössze 1,5 millió liter⁹, mely az Európai Unió (EU) 150 milliárdos termelésének csupán az 1 százaléka. Kedvező jelenség azonban, hogy a magyar tej export annak ellenére nő, hogy a tejtermékek külkereskedelmi egyenlege (a nagy mennyiségű magas hozzáadott értékkel rendelkező tejtermék importja miatt) a csatlakozás óta negatív egyenleget mutat. A csatlakozás óta jelentős dinamikát mutat tehát az export, mellyel a hazai termelés közel 20-25 százaléka külföldön talál gazdára. Elsősorban Olaszországba exportálunk, de szállítunk tejet Szlovénia és Románia számára is. Magyarország Olaszország harmadik legnagyobb beszállítója Németországot, és Ausztriát követve.

⁸ <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/>

⁹ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int059.html

2. ÁBRA: NYERS TEJ EXPORT IMPORT VÁLTOZÁSA ÉS EGYENLEGE (EZER EURO)

Forrás: KSH

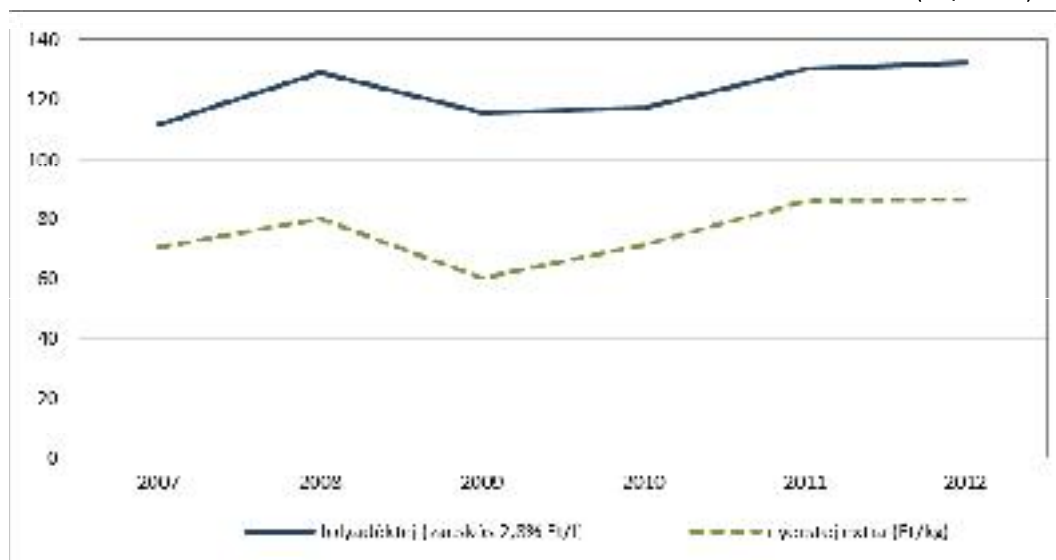
A hazai termelés tehát az EU összes tejtermeléséhez viszonyítva marginális, éppen ezért Magyarország ezzel a mennyiséggel nem tud hatással lenni a termelői árakra. Az EU-s termelői árakat alapvetően a legnagyobb tejtermelő országok határozzák meg. A magyarországi tej termelői árára a német árak vannak hatással, de közvetlenül az olasz kereslet határozza meg azok mértékét. Németország, az olaszországi beszállítói pozíciójával jelentős nyomást gyakorol a hazai árakra. Emellett kínálatával (az EU tejtermelésének a 35%-át adja) szinte az EU összes országában befolyásolja a tej termelői árát. Az árak alakulását befolyásolja még az euró árfolyam is, mely alapvetően a külkereskedelmi árumozgásra van hatással.

A termelői árak az elmúlt években 86 Ft/kg-on stabilizálódtak, tehát a termelők az önköltségi ár felett tudják értékesíteni a nyers tejet. **A jelenlegi termelői ár azonban vélhetően hosszú távon nem tartható ezen a szinten, hiszen az EU 2015-ben kivezeti a tejkvóta rendszert, melynek hatására az EU összes tagországa korlátozás nélkül termelhet majd tejet. Ez óriás kínálati bővülést és erős árversenyt vetít előre.** Szakértők szerint az új szabályozás legnagyobb nyertese Hollandia lehet, kedvező helyzetbe kerülhet majd Olaszország és Franciaország, míg Lengyelország és Németország biztosan megsínyli a változást.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) Piaci Árinformációs Rendszere (PÁIR) adatbázisa alapján a nyerstej termelői átlagára 86,3 Ft/kg volt 2012-ben, mely kismértékű alig 1 százalékos növekedés az előző évihez viszonyítva. A tej kiviteli ára 2012-ben 91,7 Ft/kg volt. A folyadéktej feldolgozó értékesítési ára 2,8 százalékos dobozos tej esetében 143,8 Ft/kg-ot ért el, mely az előző évhez képest 2 százalékos növekedés. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közölt fogyasztói árak 2,8 százalékos dobozos tejnél 231 Ft/litert mutattak, ez

szintén 2 százalékos növekedés 2011-hez képest. A tej esetében látható talán a legnagyobb párhuzam a tejvertikum különböző fázisaiban kialakuló árak között.

3. ÁBRA: NYERS TEJ TERMELŐI ÁRA ÉS A FOLYADÉK TEJ FELVÁSÁRLÁSI ÁRA (FT/LITER)

Forrás: AKI PÁIR

A hazai tejtermelés belső piaca szempontjából sajnálatos tény, hogy a folyadéktej egy főre jutó fogyasztása Magyarországon rendkívül alacsony és csökkenő tendenciát mutat. A KSH által közölt számok alapján 2011-ben 5 százalékkal, így 51,9 kg/fő-re csökkent a hazai tejfogyasztás. Az EU átlagos tejfogyasztása 64,8 kg/fő, különösen sok tejet isznak az észak-európai országokban (100kg/fő)¹⁰.

1.4 Az EU mezőgazdaságának változása

Az EU 27 országok mezőgazdaságának részesedése a teljes bruttó hazai termékből (gross domestic product – GDP) csupán 1,6 százalék¹¹, azonban az ágazat szociális jelentősége mégis óriási. Ezt tükrözi, hogy az **EU közös költségvetési kiadásainak 34 százalékát a Közös Agrárpolitikára (KAP) fordított összeg teszi ki**. Az EU alapvetően a KAP révén gondoskodik Európa megfelelő minőségű élelmiszertermeléséről, valamint a vidéki közösségek gazdasági életképességéről.

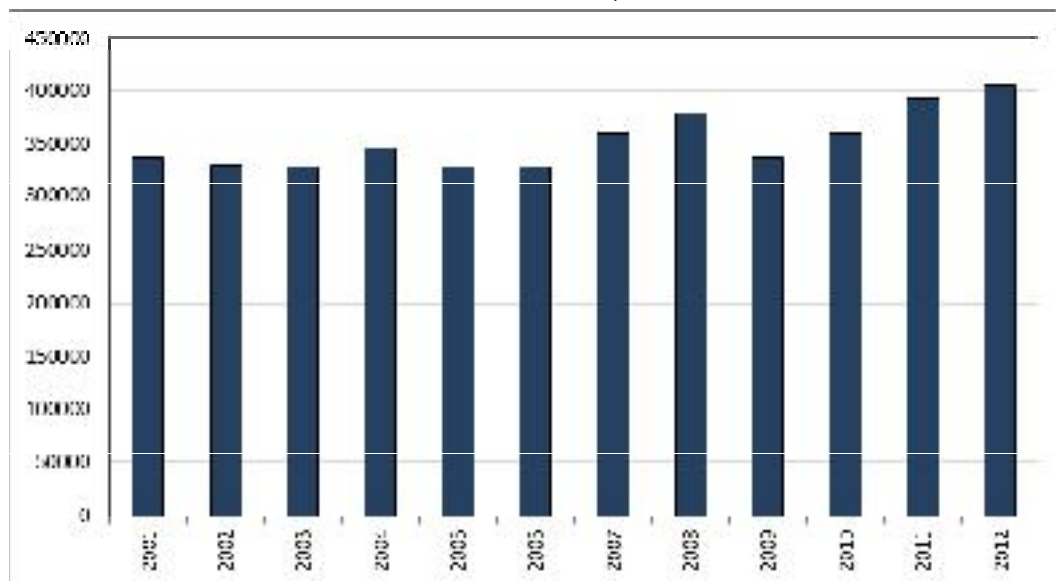
Az alábbi diagram az EU mezőgazdasági kibocsátásának összegét mutatja folyó áron. A diagramból kiderül, hogy az elmúlt tíz évben számottevő változás történt az ágazat kibocsátásában. A 2011-es év a magas hozamok, illetve kedvező árak miatt nemcsak hazánkban, hanem az EU-ban is jelentős kibocsátást eredményezett. A 2012-ben a csapadékhiány nem érintett minden tagországot, így az EU teljes gabonatermése alig maradt

¹⁰ http://tudastar.elelmiszerklub.hu/2013_01_29_archive.html

¹¹ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int025.html

el az előző évitől. A tavalyi magas termelői árszint azonban rekordszintű kibocsátást eredményezett.

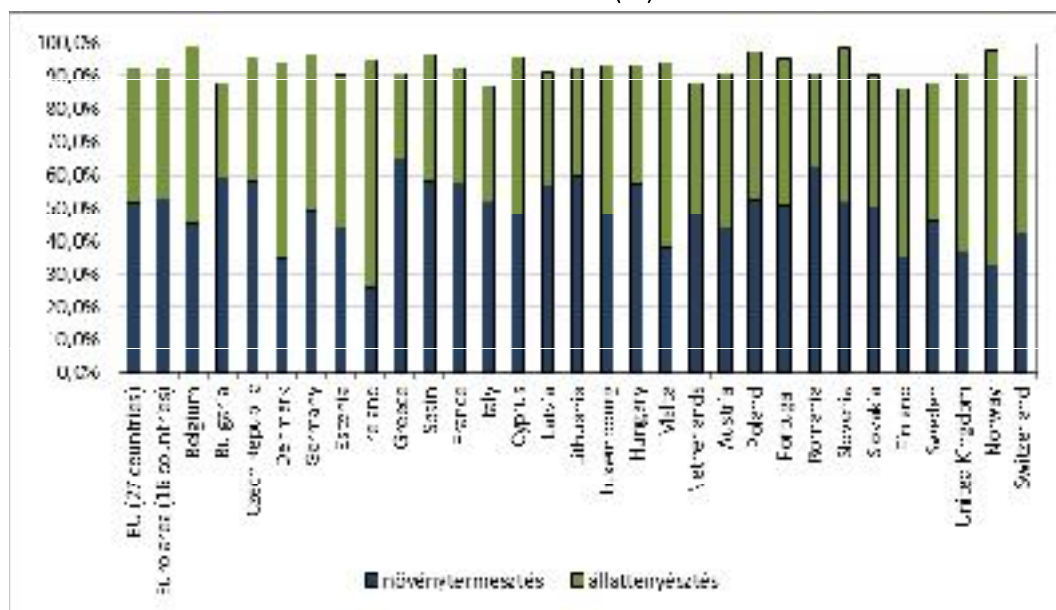
4. ÁBRA: AZ EU MEZŐGAZDASÁGI KIBOCSÁTÁSÁNAK ALAKULÁSA AZ EU 27 ORSZÁGOKBAN (MILLIÓ EURO)

Forrás: EUROSTAT

Alapvetően nem lehet az EU mezőgazdaságának zsugorodásáról beszélni, a teljes kibocsátáson belül inkább arányeltolódások figyelhetők meg. A tagországok ágazati szerkezete egyre inkább a specializáció irányába hat. Azok a tagországok, melyek jelentős termőterülettel rendelkeznek, vagy a klimatikus adottságaik alkalmasak nagyüzemi zöldség-gyümölcstermesztésre, elsősorban a növénytermesztés és kertészeti ágazatokra rendezkedtek be, ilyen országok Bulgária, Görögország, Románia és mellettük Magyarország is. A nagy legelő/rét területtel rendelkező országok az állattenyésztés irányába mozdultak el. Nagy állattenyésztési részaránnyal rendelkezik Írország, Dánia, Norvégia, és Málta.

5. ÁBRA A TELJES MEZŐGAZDASÁGI KIBOCSÁTÁSON BELÜL A NÖVÉNYTERMESZTÉS ÉS ÁLLATTENYÉSZTÉS ARÁNYA (%)

Forrás: EUROSTAT

1.5 Belvíz helyzet

A vizsgált időszakban jelentős területnagyságot érintő belvizek és a fogyasztóiár-emelkedés közötti párhuzamról szóló sajtóhírek kapcsán érdemes ezek összefüggését megvizsgálni. A fogyasztói árakat számos tényező befolyásolja, köztük a hazai és nemzetközi terméseredmények. **A jelenleg 101 ezer hektár belvízzel érintett szántóterület nagysága azonban marginális az 1 656 000 hektár teljes vetett gabona terület arányához képest,** ezért várhatóan nem befolyásolja a fogyasztói árak alakulását.

A NÉBIH felmérése alapján a belvíz miatt a repce vetésterülete 9 ezer hektárral, az őszi búza 4435 hektárral, a rozs 427 hektárral, az őszi árpa 286 hektárral, a tritikálé pedig 1698 hektárral csökkent. A bevetett terület esetében megjelenő belvíz miatti termésnövekedést azonban kompenzálja, hogy az őszi kalászos gabonák vetésterületének átlagosan több mint a 60 százaléka jó minősítést kapott. Szakértők szerint a tavaszi munkák késében vannak, azonban ha az időjárás kedvezőbbre fordul az elmaradt munkálatok még behozhatók.

A tavaszi talajmunkák belvíz miatti csúszása a kora tavaszi vetésű növényeknél okozhat gondot, elsősorban a zöldborsónál lehet jelentős termés kieséssel számolni. A borult időjárás miatti fényhiány a hajtatásban és a palántanevelésben jelenthet további problémát.

2. Elemzés

2.1 A mezőgazdaság ágazat pénzügyi elemzése

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) minden évben tájékoztatást ad a Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszerének (TEÁOR) főcsoportjai alapján az egyes nemzetgazdasági szektorok mérleg és eredmény kimutatásainak ágazati tételeiről¹². Jelenleg 2011-es adatbázis a legfrissebb rendelkezésre álló adattár a témában. Fontos kiemelni, hogy a NAV adatbázis a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokról nyújt adatforrást, tehát az elemzés nem tér ki az egyszeres könyvvitelt vezető mezőgazdasági egyéni gazdálkodókra. A következőkben a mezőgazdaság, benne halászati és vadgazdálkodás ágazatok pénzügyi elemzésére kerül sor.

A mezőgazdasági ágazatban működő **kettős könyvvitelt vezető vállalkozások száma** az előző évek tendenciáját követve 2011-ben **tovább mérséklődött**. 2010-ben még 9161 mezőgazdasági vállalkozást tartottak nyilván, 2011-ben már csak 9022 társas vállalkozás működött az ágazatban, vagyis számuk csaknem 3 százalékkal, 139 üzemmel csökkent. A mezőgazdasági vállalkozások 98 százaléka az EU-s besorolás értelmében kis és középvállalkozásnak (kkv) minősül, azon belül a vállalkozások több mint 80 százaléka mikrovállalkozás. **2011-ben csupán 28 olyan mezőgazdasági vállalkozás volt, mely a kkv minősítés kritériumait meghaladta.** A vállalkozások 2011-ben 69 ezer főt foglalkoztattak, 1119 milliárd forinttal járultak hozzá a mezőgazdaság kibocsátásához, valamint 95 milliárd forint exportárbevételt realizáltak.

Jelentős eredmény volt, hogy **a mezőgazdasági vállalkozások a 2011-ben a 2010-es évhez képest 16 százalékkal növelni tudták export árbevételüket, mely jelentősen, 17 százalékkal növelte az értékesítés nettó árbevételét.** Az értékesítés növekedését segítette, hogy 2011-ben a mezőgazdasági termelés volumene 10 százalékkal bővült, azon belül a növényi termékeké 17 százalékkal, míg az állattenyésztésé 1,5 százalékkal nőtt. A termelés mellett jelentősen, 19,3 százalékkal emelkedtek a termelői árak is. Az olykor gyenge forint tovább növelte az exportértékesítés árbevételét. Kedvezően alakult, hogy az egyéb bevételeken belül a visszafizetési kötelezettségek nélkül kapott támogatások 2011-ben 12 százalékkal bővültek. Ez némiképp ellentmond a 2011-ben bemutatott össztámogatási értékkel, hiszen nagysága abszolút értékben 13 százalékkal, 468,9 milliárd forinttal elmaradt az előző évitől. A mezőgazdasági vállalkozások támogatottsági arányának emelkedése vélhetően azzal magyarázható, hogy a 2011 évi kifizetésekben nagyobb arányban részesültek, mint az élelmiszeripari, vagy erdészeti vállalkozások, vagy akár a mezőgazdasági egyéni gazdálkodók.

¹² NAV adatbázis, 2011,

A ráfordítások közül az **anyagjellegű ráfordítások értéke** 2011-ben az előző évhez képest jelentősen **18,7 százalékkal emelkedett**, melyen belül a legmeghatározóbb tétel, az anyagköltség, 20 százalékos növekedést ért el. A ráfordítások növekedésének hátterében a takarmányárak 27,6 százalékos, a műtrágyák 23,6 százalékos és az energiaárak 12,9 százalékos emelkedése állt. A ráfordításokra költött pénzösszeg növekedése, az inputárak emelkedésén túl azzal is magyarázható, hogy a válságból való kilábalást követően a mezőgazdasági vállalkozások elkezdtek az inputanyagok felhasználásának növelését, javítva ezzel saját versenyképességüket. A ráfordításokon belül a személyi jellegű ráfordítások közel 5 százalékkal növekedtek az előző évihez képest.

A 2011-es évben tehát a kedvező termelésnek, valamint az elfogadható termelői áraknak köszönhetően, jelentősen, több mint **duplájára nőtt az üzemi tevékenység eredménye**, melynek értéke 174 milliárd Ft volt. A kimagasló üzemi tevékenység eredményét jelentősen rontotta a **pénzügyi műveletek** 42,8 milliárd forintos **vesztesége**, illetve kissé javította a 2,6 milliárd forint összegű rendkívüli eredmény. Összességében az ágazat adózás előtti eredménye, illetve az adózott eredmény is jelentősen az előző éveket meghaladóan növekedett. A 2002-ig visszanezve az adatbázist nem látott eredményességet ért el az ágazat 2011-ben.

1. TÁBLÁZAT: A MEZŐGAZDASÁG ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNYE (2010, 2011)

Megnevezés	2010	2011	2011. évi a 2010. évi százalékában
	millió Ft		
Üzemi tevékenység bevételei	1 544 751	1 861 243	120,5
Nettó árbevétel	1 257 681	1 479 379	117,6
Ebből: export árbevétel	147 154	171 408	116,5
Egyéb bevételek	246 887	269 568	109,2
Ebből: visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	133 982	150 493	112,3
Aktivált saját teljesítmény	40 183	112 296	279,5
Üzemi tevékenység ráfordításai	1 469 693	1 687 240	114,8
Anyagjellegű ráfordítások	1 102 574	1 309 127	118,7
Személyi jellegű ráfordítások	172 268	180 590	104,8
Értékcsökkenési leírás	104 600	109 338	104,5
Egyéb ráfordítások	90 251	88 184	97,7
Üzemi tevékenység eredménye	75 058	174 003	231,8
Pénzügyi műveletek eredménye	-30 666	-42 809	139,6
Adózás előtti eredmény	47 314	132 009	279,0

Forrás: 2011. évi Agrárbeszámoló

A mérlegen belül az eszközállomány 11 százalékkal bővült, melyen belül elsősorban a forgóeszköz 16 százalékos növekménye a meghatározó, a **befektetett eszközök csupán 6 százalékkal növekedtek**. A mezőgazdasági vállalkozások 2011-ben elsősorban a készleteket növelték, mely visszatükröződik a forrás oldalon a rövid lejáratú kötelezettségekben. A rövid

lejáratú kötelezettségek állománya 10 százalékkal, 627 milliárd Ft-ra bővült, míg a **hosszú lejáratú kötelezettség állomány 30 százalékkal mérséklődött.**

A rövid lejáratú kötelezettségeknek, azonban csupán a 20-30 százalékát tette ki a rövid lejáratú hitelek nagysága, ennél jóval **nagyobb részt** képviselt **a szállítói elmaradások** nagysága, mely akár a teljes rövid lejáratú kötelezettségállománynak a 30-40 százalékát is kitette. A válságot követően 2007 és 2010 között abszolút értékben csökkent a rövid lejáratú kötelezettségek nagysága, ezzel párhuzamosan a rövid lejáratú hitelek és szállítók felé tartozás mértéke is. A 2011-es évben következett be számottevő növekedés, mely a válságból való kilábalást tükrözi. A rövid lejáratú kötelezettségek növekedése arra enged következtetni, hogy némiképp lazult a válságot követő hitelezési szigor, illetve elindult az ágazat hitelezési feltételeinek enyhítése.

A rövid lejáratú hitelezés és forgóeszköz finanszírozás jelenti a forrás-alapot, mellyel a tőkehiányos mezőgazdasági vállalkozások biztosítani tudják a napi működésüket.

A NAV adatbázisból az is kiderül, hogy a hosszú lejáratú kötelezettségállomány 281 milliárd Ft-ot tett ki, a hosszú hitelek nagysága pedig 200 milliárd Ft-ot ért el 2011-ben. A hosszú lejáratú kötelezettségek 70-80 százaléka tehát **hosszú lejáratú hitel**, melynek hozzávetőlegesen a **fele beruházási és fejlesztési hitel**. A **beruházási és fejlesztési hitelek nagyságrendje** nominálisan **az EU-s csatlakozás óta nem változott.** Ennek oka a mezőgazdasági vállalkozások, elsősorban az **egyéni gazdálkodók beruházási hajlandóságának csökkenése.** Az is megállapítható, hogy a beruházási kedvet a csatlakozás óta elsősorban a KAP II. pillérben kiírt beruházási támogatások motiválták, így az ágazatban a fejlesztések impulzusszerűen valósultak meg. A beruházási hitelek csökkenésében az is közrejátszott, hogy a pénzügyi válságot követően a bankok erősen visszafogták a hosszú lejáratú hitelkínálatot, mely nehezítette a beruházási hitelekhez való hozzájutást, illetve jelentősen megemelték hitelfedezetet.

Az ágazatban a **hitelállomány alapját** elsősorban a **Magyar Fejlesztési Bank (MFB)** által működtetett kedvezményes **kamatozású hitelkonstrukciók adják.** Jelenleg 7 hitelkonstrukció gondoskodik a mezőgazdaság pénzügyi, finanszírozási feltételeinek megteremtéséről, köztük konkrét hitelcéllal vannak forgóeszköz hitelprogramok, a termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ) működését segítő forgóeszköz hitelprogram, élelmiszeripari bankgarancia, illetve agrárfejlesztési hitelprogram is. A hitelkonstrukciók esetében adott kamattámogatás állami támogatásnak minősül, tehát **jelentős az állami szerepvállalás a mezőgazdaság finanszírozásában,** mely elsősorban a mezőgazdaság más nemzetgazdasági ágazataihoz viszonyított alacsony jövedelmezőségére vezethető vissza.

Az AKI 2010-ben jelentette meg „A hazai mezőgazdaság finanszírozási csatornái és a pénzügyi válság ezekre gyakorolt hatása” c. kiadványát, mely elsősorban a pénzügyi válság a mezőgazdasági finanszírozásra, elsősorban hitelezésre gyakorolt hatását mutatta be. A

kiadvány módszertanában 2008-ig összevezette a NAV adatbázis alapján a kettős könyvvitelt vezető gazdaságok, valamint a Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat (Farm Accountancy Data Network – FADN) adatbázisa alapján az egyszeres könyvvitelt vezető egyéni gazdálkodók mérleg, eredmény kimutatásait, így a teljes gazdálkodó kör pénzügyi mutatóiról részletes és pontos adatokat kaptak. Sajnos nem állnak rendelkezésre ezek az adatok, így ebben az elemzésben a csupán a NAV által közzétett adatokat lehet értékelni. A kiadvány által megfogalmazott megállapítások, azonban számos esetben megegyeznek az elmúlt évek pénzügyi folyamataival, illetve általánosan a mezőgazdaság jelenlegi finanszírozására is érvényesek.

Az ágazat pénzügyi helyzetével kapcsolatos fő megállapítások:

- Az elmúlt évek **devizafinanszírozása a mezőgazdasági ágazatot kevésbé érintette**, mely elsősorban a 2000-ben elindult kedvezményes MFB hitelkonstrukciókkal magyarázható. A kamattámogatott hitelek erős versenytársat jelentettek a devizahiteleknek, valamint piaci kamatozású hiteleknek. Az MFB hitelkonstrukciók tehát jelentős szerepet játszanak a mezőgazdaság hitelállományában.
- A mezőgazdaság **hitelezésének csökkenése**, illetve a hitelállomány zsugorodásában jelentős szerepet játszik a KAP-on belül nyújtott közvetlen támogatások, különösen a **területalapú támogatás arányának növekedése**.
- A 2011-es év kiugróan jó év volt a mezőgazdasági vállalkozások számára, növekedtek a hozamok, illetve a termelői árak, így jelentős árbevétel-növekményre tettek szert az előző évekhez viszonyítva. A mezőgazdasági támogatások felhasználásában a mezőgazdasági vállalkozások (gazdasági társaságok) növekvő mértékben részesültek, tovább növelve az bevétel arányát. Ezek hatására kedvező eredményeket – adózás előtti eredményt tudott elérni az ágazat, javítva ezzel saját hatékonyságát.
- 2011-ben a kedvező jövedelmezőség ellenére is inkább a visszafogott költekezés jellemezte az ágazatot, elsősorban a forgóeszközre, készletekre költöttek, csak kis mértékben nőtt a befektetett eszközök aránya. Ez visszatükröződött a rövid lejáratú kötelezettségek arányának növekedésében is.
- A rövid lejáratú kötelezettségek arányának növekedése feltételezi a mezőgazdaság hitelezési feltételeinek enyhülését.

2.2 2014-2020 időszak tervezésével kapcsolatos összefoglaló

A 2014-2020-as időszakban Magyarországra érkező uniós támogatások felhasználása - a jelenlegi időszakhoz hasonlóan - Operatív Programok (OP) keretei között kerül megvalósításra.

A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP), az Intelligens Közlekedésfejlesztés Operatív Program (IKOP), az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív

Program (EFOP), a Környezeti és Energetikai Hatékonysági Operatív Program (KEHOP), a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP), a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP), a Magyar Halászati Operatív Program (MAHOP), a Vidékfejlesztési Program (VP) és a Koordinációs Operatív Program (KOP) a vonatkozó kormányhatározat értelmében és az ott megjelölt felelősségi körben az érintett tárcáknál készül. Az OP-k kidolgozásáért továbbiakban is a szaktárcák felelősek a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) felügyelete mellett dolgozó Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH) koordinációja mentén.

A **VP kidolgozása** a strukturális és kohéziós alapokhoz képest annyiban **eltérő**, hogy az EU Bizottságának Mezőgazdasági Főigazgatósága (DG AGRI) **külön sablont** dolgoz ki. Ez a sablon jelenleg még nem végleges, de alkalmazása már megkezdődött. A VP első, ebben a formátumban elkészült változata 2013. április 10-én került benyújtásra az NTH részére.

Az OP-k összhangját bemutató Partnerségi Megállapodás (PM) dokumentuma a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) részéről szintén 2013. április 10-én került megküldésre az NTH felé. A PM új szerkezetben, az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) prioritásait, valamint a Közös Stratégiai Keret (KTK) 11 fő fejlesztési prioritását összhangba hozva került átdolgozásra; ezt az új szerkezetű PM-et véleményezték és egészítették ki az egyes OP-k kidolgozásáért felelős tárcák.

Tervek szerint az EU Bizottságával hozzávetőlegesen havi egyszeri alkalommal kerül sor részletesebb, személyes egyeztetésre az országos tervezésért felelős NGM-NTH szakembereivel, alkalmanként és szükség esetén bevonva az egyes fejlesztési területekért felelős tervezési munkatársakat is (tárcák).

A VP tervezését a tárcán belül meghatározó belső utasítás módosításra került. Jelenleg az 5/B/2013. (III. 26.) utasítás van érvényben, amely az eddigiekhez képest az alábbi főbb változásokat hozta:

- Megalakult az Operatív Programok Koordinációs Csoportja (OPKCS), mely a tárcán belül teljes egészében (VP és MAHOP), illetve részlegesen (KEHOP) kidolgozásra kerülő programok teljes körű szakmai felügyeletéért, fejlesztési területeinek összehangolásáért, valamint a programalkotás horizontális irányításáért felel. Vezetője a projektirányító, a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) főigazgatója, tagjai a VP szakmai felügyeletéért felelős szakértő; a MAHOP szakmai felügyeletéért felelős szakértő és a KEHOP VM-en belüli prioritástengelyeinek szakmai felügyeletét ellátó felelős szakértő. Feladata a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII.17.) Kormányhatározatban meghatározott feladatok végrehajtásának biztosítása, továbbá együttműködés a PM-ben érintett tárcákkal és szervezetekkel.

- A tervezésen belüli eddigi 13 munkacsoport helyett 9 működik tovább, a főbb fejlesztési irányoknak megfelelően.
- A programalkotás folyamata során felmerülő szakértőket igénylő részfeladatok elvégzéséért a továbbiakban az EMVA Tanácsadó Testület felel. A Testület tagjainak kijelölése és kinevezése a Projektirányító feladata. Feladatai közé tartozik a munkacsoportok által elkészített háttérdokumentumok rendszerezése, összevetése, és egységes formába öntése, valamint ezek alapján a Programok kidolgozása; az előzetes feltételrendszer (ex-ante kondicionalitások) meglétének ellenőrzése, az egyes feltételek hiánya esetén a teljesítéshez szükséges intézkedések megtétele; a Programok indikátorainak kidolgozása, különös tekintettel a Közös Monitoring és Értékelési Keretben (KMÉK) foglaltakra.

A bemutatott változások lényege, hogy a **VM-en belüli tervezés koherensebbé válik**; az EMVA Tanácsadó testület felállításával létrejön egy olyan, kis létszámú, szakértőkből álló team, amely a munkacsoportok szakmai anyagait képes integrálni, szakmailag felülvizsgálni. Szoros együttműködésben dolgozik majd a tágabb szakértői körrel (a munkacsoportok tagjaival) és VP-ről végső döntést meghozó, a tárcán belül működő testületekkel.

A fő fejlesztési irányok kijelölése a VP tekintetében megtörtént ugyan, de **érdemben nem mozdultak előre azok a tárgyalások, amelyek a társtárcaikkal összefüggésben álló feladatok kapcsán szabják meg az egyes operatív programok közötti együttműködés mértékét a közösségi szinten irányított helyi fejlesztések** (community-led local development - CLLD) területén. Ennek fő oka a hazai szabályozásban rögzített **tervezési határidők szűkössége, melynek eredményeként** az egyes tárca a saját programjuk kidolgozására koncentrálnak, a tárcaközi **koordinációra rendkívül kevés kapacitásuk marad**).

Várható, hogy 2013. II. negyedévében ez a folyamat felgyorsul annak következtében is, hogy a Bizottság észrevételei a PM vonatkozásában érintették (és valószínűleg érinteni fogják) az OP-k közötti koordináció kérdéskörét. A források felosztása okán szintén szükséges a tervezett együttműködések rögzíteni, ez tovább katalizálja a programok közötti szinergia kialakítását.

2.3 Agrárvállalkozások vezetőinek generációváltása

Az agráriumban évek óta jelentős feladat a megváltozott és jelentősen felgyorsult piaci folyamatokhoz való alkalmazkodás mellett a mezőgazdaságban érintett vállalkozások tulajdonosi korszerkezetének javítása.

Hazai helyzet

Az Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ)¹³ 2010-es adatai szerint a **gazdálkodók átlagéletkora 56 év**. A női gazdálkodók átlagéletkora magasabb a férfiaknál, ami azzal magyarázható, hogy sok esetben a nők csak akkor kerülnek gazdálkodói státusba, amikor egyedül maradnak. Az 2000 és 2010 között a gazdálkodók átlagéletkora másfél évvel nőtt. A **fiatal (35 év alatti) gazdálkodók aránya** 9-ről 7 százalékra, a 35 és 54 év közötti korosztályé 41-ről 36 százalékra csökkent, ugyanakkor az idősebbek (55 év felettiek) aránya 50-ről 57 százalékra nőtt.

A vizsgált 10 év alatt „csak” 1,5 évet nőtt az átlag életkor. Ez azt jelenti, hogy több „fiatalító” hatás is érvényesült, bár hatásuk nem volt elégséges sem a stagnáláshoz, sem az átlag életkor csökkenéséhez, csupán ahhoz, hogy jelentősen lelassítsák a folyamatot. Ilyen „fiatalító” hatás lehet az új generációk színre lépése, illetve erősödése, továbbá a kevésbé versenyképes és/vagy nyugdíjkorba kerülő tulajdonosok gazdaságainak utód nélküli megszűnése.

Az AKI 2009-ben tanulmányt publikált „Nemzedékváltás a mezőgazdaságban” címmel. A kutatás eredménye szerint az egyéni gazdaságok méretét tekintve minél **nagyobb méretkategóriát** vizsgáltak, annál **magasabb volt a fiatalabb gazdálkodók aránya**. A 10-50 hektár közötti kategóriában 2007-ben már az 55 évnél fiatalabbak voltak többségben, az ennél nagyobb méretű gazdaságokban pedig a 60 százalékot is meghaladta az arányuk. A tanulmány szerint 2000-2007 között a kisebb (50 ha alatti) gazdaságkategóriákban mind az idősebb (55 éven felüli), mind a fiatalabb (55 év alatti) gazdálkodók száma csökkent. A fiatalabbak számának csökkenése azonban erőteljesebb volt, mint az idősebbeké, hasonlóan a fiatalabb gazdálkodók által használt terület is jobban csökkent, mint az idősebbeké.

2. TÁBLÁZAT: ÉLETKORI SAJÁTOSSÁGOK A GAZDASÁGI SZERVEZETEKBN ÉS AZ EGYÉNI GAZDASÁGOKBAN

Életkor	Gazdasági szervezetek vezetői		Egyéni gazdaságok			
	Száma (fő)	Aránya (%)	Gazdaságirányítók		Nem fizetett munkaerő	
			Száma (fő)	Aránya (%)	Száma (fő)	Aránya (%)
35 évnél fiatalabb	882	10,2	39 696	7,0	120 496	23,7
35-44 éves	1 779	20,7	81 918	14,4	91 450	18,0
45-54 éves	2 768	32,2	118 864	20,9	106 995	21,0
55-64 éves	2 537	29,5	158 083	27,9	111 794	22,0
65 éves és idősebb	641	7,4	168 885	29,8	78 437	15,4
Összesen	8 607	100	567 446	100	509 172	100

Forrás: AMÖ, 2010

Az 50 ha feletti gazdaságot vezetőik száma és művelt területe mindkét korosztályban növekedett 2000 és 2007 között. Ezen belül azonban az idősebb korosztály száma és területe

¹³ Magyarország mezőgazdasága 2010, Általános mezőgazdasági összeírás, www.ksh.hu

jóval nagyobb növekedést produkált. A 300 hektárnál nagyobb gazdaságokban a fiatalabb gazdálkodók száma és területe is visszaesett. **A 65 évnél idősebb gazdálkodók száma több mint háromszorosára, területük pedig négyszeresére nőtt.** A 2000-ben még fiatalabb korosztályba sorolt gazdálkodók az évek múltával átkerültek az idősebb korosztályokba, helyükre azonban nem léptek be az utánpótlást jelentő fiatalok. Tehát egyre kevesebb azoknak a fiataloknak a száma, akik a mezőgazdaságból kívánják biztosítani a megélhetésüket.

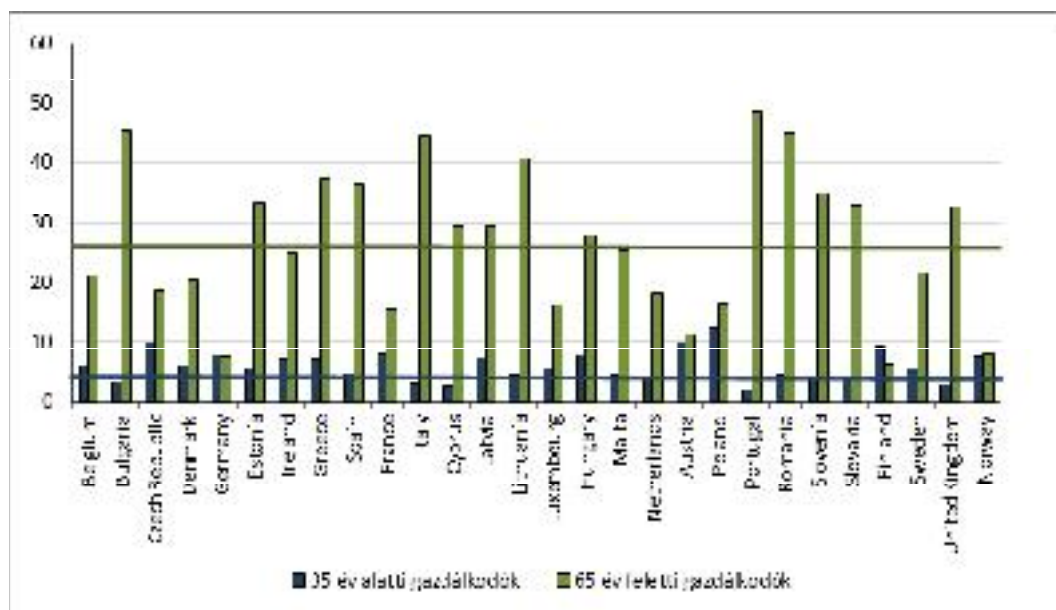
EU tagországok helyzete

A gazdálkodói réteg **előregedésének** problémája **nem magyar sajátosság**. 2007-ben az EU 27 tagállamának átlagában az egyéni gazdálkodók több mint negyede (26,7 százalék) 65 éven felüli volt¹⁴. Az 65 évesnél idősebb gazdálkodók aránya Portugáliában volt a legmagasabb (48,3 százalék), Finnországban pedig a legalacsonyabb (6,2 százalék). Magyarország e tekintetben a középmezőnyben helyezkedett el (27,8 százalék), mely megfelelt az uniós átlagnak.

A tagországokban – hazánkhoz hasonlóan – az elmúlt években mindenütt csökkent a fiatalabbak és nőtt az idősebbek aránya. Az előbb említett Portugáliában például 2000-ben a 35 év alattiak aránya már amúgy is igen alacsony volt (4,2 százalék), ám 2007-re ez a szám 1,9 százalékra csökkent. Ezzel egy időben a 65 éven felüliek aránya több mint tíz százalékponttal nőtt (37,8 százalékról 48,3 százalékra). Még a legkedvezőbb mutatókat produkáló Finnországban sem túlságosan biztatóak a trendek: a 35 év alatti gazdálkodók aránya hét év alatt 6 százalékponttal lett kevesebb (15,8 százalékról 9,1 százalékra csökkent), míg a 65 éven felülieké 1 százalékponttal nőtt (5,2 százalékról 6,2 százalékra).

¹⁴ EUROSTAT, 2007

6. ÁBRA: A 35 ÉVESNÉL FIATALABB ÉS A 65 ÉVESNÉL IDŐSEBB MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÓK ARÁNYA
AZ EU TAGORSZÁGAIBAN

Forrás: EUROSTAT, 2007

Az Unió szinte minden tagországára jellemző, hogy a nagyobb gazdaságokban a fiatalabbak jelenléte erősebb, mint a kisebb méretűekben. A 100 hektár feletti gazdaságokat tekintve az Egyesült Királyságban, Portugáliában és Spanyolországban erősen, Romániában, Ausztriában, Csehországban, Németországban és Franciaországban kevésbé jelentősen csökkent a 35 évesnél fiatalabbak aránya. A számok és trendek arra engednek következtetni, hogy a mezőgazdasági vállalkozói réteg előregedése és a generációváltás kérdése egyetlen uniós tagállamban sem elhanyagolható kérdés. Még ott sem, ahol egyébként a fiatalabbak és az idősebbek aránya kedvezőnek tekinthető.

Támogatási formák

Az EU vidékpolitikájában az elmúlt 5-10 évben egyre nagyobb hangsúlyt kaptak azok a támogatási intézkedések, melyek a fiatalok számára vonzóvá kívánták tenni a vidéki életformát. A vidékfejlesztési programok támogatási intézkedései javítani kívántak a gazdálkodók kedvezőtlen korösszetételén, a fiatal gazdálkodók vállalkozásindításkor felmerülő tőkehiányán. Igyekeztek előmozdítani a birtokkoncentrációt a fiatalok hatékonyabb termelése és piaci érvényesülése érdekében. Támogatták az önkéntes generációváltást a gazdaságátadást támogatásával, annak érdekében, hogy ne csak az öröklés legyen az egyetlen tehermentes földszerzési lehetősége a vállalkozást indító fiataloknak. Az 1257/1999 EK, majd az 1698/2005/EK vidékfejlesztési rendelet támogatási intézkedéseit a tagállamok néhány nemzeti eltéréssel kombinálva alkalmazzák, állami kedvezményeket biztosítva a fiatal gazdák számára.

3. TÁBLÁZAT: AZ EGYES EU TAGORSZÁGOK ÁLTAL ALKALMAZOTT TÁMOGATÁSI FORMÁK (EZER EURO)

Tagországok	2000-2006		2007-2013		
	Fiatalkazda induló támogatás	Korai nyugdíj	Fiatalkazda induló támogatás	Korai nyugdíj	Szaktanácsadás
Magyarország	5 488	0	49 993	18 342	0
Franciaország	314 779	122 266	709 834	36 020	1 178
Németország	7 149	6 201	1 400	10 792	1 245
Olaszország	236 324	20 356	364 841	28 622	13 417
Románia	750	0	269 777	0	0
Szlovénia	0	0	26 440	28 573	0
Szlovákia	0	0	0	0	0
Csehország	Nemzeti forrás	Nemzeti forrás	0	0	0
Dánia	12 172	5 198	3 419	377	0
Lengyelország	0	0	315 000	1 640 700	0
Bulgária	390	0	819 331	0	0

Forrás: Rural Development is the european Unioun,, Statistical and Economic Information, 2009.

A tisztán nemzeti finanszírozású állami támogatásokban nagy eltérés tapasztalható. **Németország adókedvezményekkel, Olaszország támogatott hitellel, Ausztria beruházási támogatással, Csehország adminisztrációs támogatással, Franciaország pénzügyi, szociális és adóügyi mechanizmussal segíti a fiatalok gazdálkodás-indítását.** A fiatal francia farmerek például a vállalkozásuk elindítását követő öt évig részleges felmentést kapnak a társadalombiztosítási hozzájárulás befizetése alól.

A gazdatársadalom fiatalítását célzó uniós támogatások Magyarországon 2004-től váltak elérhetővé. A korszerkezet javítását a 2004-2006 közötti időszakban a tervek szerint két intézkedés is ösztönözte volna: a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv korai nyugdíjazást célzó intézkedése, valamint az AVOP-ban szereplő „fiatal gazdák induló támogatása”.

Az előbbi az 55 év feletti, öregségi nyugdíjkorhatárt el nem ért gazdálkodók támogatását célozta, 10 ezer főre becsülve az érintettek számát. Az intézkedés keretében a pályázók rendszeres jövedelempótló forráshoz jutottak volna 75 éves korukig, de legfeljebb 15 évig. Az intézkedés bevezetésére végül nem került sor a pénzügyi, jogszabályi részletek kidolgozatlansága miatt. **Az AVOP fiatal gazdák indulását segítő intézkedése** ugyanakkor meghirdetésre került, igaz, a támogatás meglehetősen szűk kört, **mindössze néhány száz főt ért el.** A támogatottak túlnyomó többsége (75 százaléka) középfokú végzettséggel rendelkező, új gazdaságot indító fiatal gazdálkodó volt.

A 2007-2013 közötti programidőszakban a gazdatársadalom fiatalítását az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) két intézkedése is szorgalmazta. A fiatal mezőgazdasági termelőket érintő támogatást (112. intézkedés) a rendeletben meghatározott agrár-végzettségű, 40 évesnél fiatalabb magánszemélyek vehették igénybe. A támogatás összege a (négy éven belül) elérni kívánt üzemmérettől függött.

Az intézkedés iránt jelentős volt az érdeklődés, 2007-2011 között közel 9 ezer (8661db) pályázatot nyújtottak be, igaz, közülük csak 2354 pályázó felelt meg az előírt jogosultsági feltételeknek. Többségük szántóföldi (38,5 százalék), vagy vegyes gazdálkodást (32,7 százalék) folytat.

A fiatalítást célzó másik intézkedésre, a mezőgazdasági termelők gazdaságátadásához nyújtható támogatásra (113. intézkedés) olyan gazdák pályázhattak, akik legalább 10 éve mezőgazdasági tevékenységet végeznek minimum három hektár területen és megfelelnek a további jogosultsági feltételeknek. **Az EU-ban kipróbált gyakorlatra épülő támogatási konstrukció iránt hazánkban nem volt számottevő érdeklődés, mindössze 68-an vették igénybe a támogatást.** Nem kedvezett a gazdaságátadásnak a földtulajdonlás magas erkölcsi presztízse, a földpiaci liberalizációval várhatóan emelkedő földárak, a gazdaságátadást terhelő illetékek mértéke, illetve az a körülmény, hogy jogosultsági feltételként tíz év folyamatos mezőgazdasági tevékenységet kellett igazolni.

A támogatások mellett 2010-től illetékmentes a családon belüli vagyonátruházás. Azaz nem terheli illeték a termőföld, a tanya, és a mezőgazdasági termelőtevékenységhez szükséges művelés alól kivett terület, építmény átadását.

2.4 Agrár vonatkozású közvélemény kutatások eredményeinek bemutatása

A Századvég Konzorcium az élelmiszerbiztonság megítélése tárgyában, illetve a hazai élelmiszeripar és agrárpolitika témájában közvélemény kutatásokat végzett február-április időszakban, melynek összesített eredményei az alábbiakban kerülnek bemutatásra.¹⁵

Kutatásaink szerint a hazai felnőtt lakosság közel kétharmada (60,5 százalék) megbízik az élelmiszerek biztonságában. A válaszadók 10,9 százaléka „teljes mértékben”, 49,6 százaléka pedig „inkább megbízik” az élelmiszerek biztonságában hazánkban. Februári méréseink eredményeihez képest jelentős pozitív változás volt tapasztalható: korábban a teljes népességnek csak 47,1 százaléka jelezte, hogy valamilyen mértékben megbízik a hazai élelmiszerek biztonságában. A javuló eredmény vélhetően a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NEBIH) nagy sajtónyilvánosságot kapó tevékenységének is köszönhető. Erről tanúskodik, hogy a lakosság közel fele (49,7 százalék) hallott már a NEBIH-ről, illetve annak tevékenységéről. A húsvéti időszakban indított akciókról a lakosság 88,7 százaléka értesült. A NEBIH ismertsége szintén javult az elmúlt negyedévben. Az élelmiszerbiztonság

¹⁵ A Századvég konzorcium telefonos kérdőíves közvélemény-kutatást végzett, amelynek során 811, illetve 843 véletlenszerűen kiválasztott felnőtt korú személyt kérdezett meg CATI módszerrel. Az elemzésben közölt adatok legfeljebb plusz-mínusz 3,8 százalékponttal térhetnek el a mintavételből fakadóan attól az eredménytől, amit az ország összes felnőtt lakosának megkérdezése eredményezett volna.

témakörének jelentőségét mutatja, a válaszadók több mint 80 százaléka érdeklődik a témával kapcsolatos hírek/információk iránt. Az élelmiszerbiztonság rendszeres hatósági ellenőrzésének szükségességével a megkérdezettek elsöprő többsége (98,2 százalék) egyetértett.

Az fenti kutatáshoz témájában kapcsolódó, az élelmiszerminőségre és az agrárpolitikára vonatkozó lekérdezés eredménye szerint **a megkérdezettek 73,3 százaléka „jó”** (43,4 százalék), **vagy „többségében, de nem mindig jó”** (29,9 százalék) **minőségűnek ítélte** a Magyarországon megvásárolható élelmiszereket. Az élelmiszer vásárlás során legfontosabbnak tartott szempontok között a minőség (33,8 százalék) mögött az ár és a hazai eredet közel azonos (26,8, illetve 26,6 százalék) súllyal szerepel. A megkérdezettek 97,7 százaléka egyetért a hazai élelmiszeripar támogatásával, 54,4 százalékuk pedig *„minden élelmiszer előállítási területet”* támogatna, azaz nem fókuszálna egyes termékpályákra. A támogatás indokaként 53 százalékban a munkahely teremtést, míg 15,8 százalékban az élelmiszerbiztonságot és 18,6 százalékban a jobb minőséget jelölték meg. A vállalkozásoktól 58,9 százalékban *„inkább az olcsó, elfogadható minőségű termékek”* előállítását várják, míg 27,2 százalékban *a „magas minőségű termék-előállításra”* ösztönöznének a tömegtermeléssel szemben. **A válaszadók 60,2 százaléka szerint a Kormány feladata az élelmiszeripari vállalkozások helyzetének javítása**, míg ugyanezt a feladatot magukra a vállalatra hárítók aránya 26,4 százalék. **A Kormány agrárpolitikáját a megkérdezettek 18,6 százaléka értékelte jóra, illetve kiválóra**, míg 34,2 százaléka közepesre. 17 százalékuk elégtelen, míg 19,4 százalékuk elégséges osztályzatot adna. **Az elégtelen/elégséges/közepes osztályzatok összesített aránya 70,6 százalék.**